

Zeitschrift: Igl Ischi : organ della Romania (Societat de Students Romontschs)
Band: 51 (1965)

Artikel: Sogn Silvester notg : plaids explicativs
Autor: Maissen, A.
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-881560>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 17.11.2024

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

SOGN SILVESTER. NOTG

plaid explicativs da A. MAISSEN

Il patratg fundamental de questa raquintaziun ei l'emprova de geniturs de surduvvar cun squetsch e pressiun lur affon per l'atgna gloria. Quella tenuta provochescha da l'otra vart egl affon resistenza e la ferma veglia de viver e sesviluppar, enteifer saluteivels confins, tenor atgna disposiziun.

Tiels geniturs semanifesta claramain ina munconza de capientscha per la mentalitad affonila. Egoissem e vanitad caschunan questa pratica. Dretgs legitims d'in affon vegnan smesai senza bassegns. L'etichetta en aulta societad vala de pli che ina vera educaziun. Il mat munglass star sur mesira a disposiziun per ils intents egoistics dils geniturs, enstagl de saver sededicar alla veta tenor atgnas inclinaziuns. Ei vegn fatg pressiun nunditgont resistenza digl affon. Pitir, supplica e sinceraziun gidan nuot. Ils legitims sentiments digl affon interesseschan ils geniturs zun pauc. La lischada societad vala de pli. Els tegnan la dira encunter la voluntad sincera digl affon, encunter meglier saver, malgrad empermischuns fatgas.

*

En nossa historia oppona in giuven mattet de stuer far da Sogn Silvester sera ina viseta per el lungurusa e senza valeta interna. Sia stinadadad vegn apparentamein rutta, l'iritaziun mitigada cul'empermischun davart ils geniturs de turnentar el a casa cu la sien sorprendi. Essend questa empermischun el mument decisiv, e sin instanta supplica, ignorada, s'approximescha la scavigliada denter fegl e bab d'ina vart, denter geniturs e la hilarica societad da l'otra. Cun fermezia instinctiva batta il giuven encunter ina societad egoistica, corrupida en plirs graus, faulsa e senza ideal. Igl affon ha stuiu supportar gia savens seradas svuglidas e sa tgei malengasis la nova invitaziun munta per el. El stat, d'atgna forza e perschua-siun, eticamein lunsch sur questa schenta e siu cunfar. Ils buns sentiments en in carstgaun selain buca stinschentar, era buca cun la forza.

*

Ils fatgs che vegnan relatai en questa historia lain percorscher indirectamein ils motivs che movan la fleivla e flexibla raspada semper en tema ed anguoscha per sia existenza materiala. — La

situaziun dil stat ei, el temps de questa acziun, de maniera, che tuts ils fleivels buca mo restan inactivs, mobein suttacumban e dattan en bratsch agl invasur e dominatur. En plirs risguards re-tscheiva il giuven tuttavia ina educaziun adeguata als principis cristians. Vai denton per il beinstar terrester, per stema e vanagloria exteriura, per igl avanzament de feigl e geniturs ella societad, lu secumblidan e cupidan las veras valurs educativas.

Il giuven sa pauc dell'uiara che furiescha alla periferia, enconuscha aunc buc d'esperienza las pitgiras e criudadads dil mund, denunziaziuns ed autras perfidias. En tals fatgs eis el ni indirius ni cudischius, anzi, indifferent per tutta intriga che semanifesta uss pir che mai ella societad lingiera e pronta per concessiuns e cunvegnientschas marschas, che vul guder senza retegn la veta aschiditg scoi cuoza, che spera d'anflar, en cass de viultas, la davosa untgida suls confins! —

*

La raquintaziun SOGN SILVESTER NOTG dat in'atgna impressiun, sepresenta sco stgir idil ord in temps d'uiara cun ses embrugls, en in marcau surprius e dominaus dagl inimitg ed invasur, cun agid de traditurs. El center dell'acziun stat la famiglia gia menzionada. Cuortas ed agitadas ein las scenas, cunzun all'entschatta ed alla fin. Entschatta e fin dattan maun in'a l'otra. Il patratg ei beinduras cungius d'ironia fina e murdenta enviers la garmadia societad humana. Il stil ei sempels e mo tscheu e leu cargaus d'ornamentica. Ils fatgs vegnan relatai en semplia construcziun, concisamein e senza viarclas. La fuorma ed il baghetg della raquintaziun seresultan dal tema, materialmein e psicologicamein fritgeivels en contrasts e reacziuns. L'immediatadad d'atgna esperienza ord il contuorn della scribenta, dat alla raquintaziun basa reala.

*

Il schema formal de questa historia san ins dar cun **A B C**

- A Siet, miert sin via, mattet sin finiastra. — Reacziun de feigl e mumma pertuccont igl eveniment sin via. — Patratgs dil feigl en connex cull'invitaziun davart inschignier B. Scena duront la tscheina ensemen cun bab e mumma. —
- B Preparaziun e partenza de casa ed arriv della famiglia al liug de festividat. — Decuors della serada, disturbi della societad entras il mattet ed indignaziun dils presents e dils geniturs. —
- A Retuorn sfurzau de bab e feigl dalla serada, sil pli ault della hilaritad. — Siettadas tras l'aria accumpognan ils dus sin via il mument dils tucs de scumiada digl onn. —

*

Il mazzament sin via, all'entschatta della raquintaziun, resta activa el spért e patratg dil mattet tochen alla fin. Il malfatg simbolisescha scodedir il trafficar dils menaders en voga. Il cuort discuors denter mumma e feagl sin finiastra lain percorscher la situaziun denter pievel e potentats: arroganza, dependenza, tema e bugliaccadad. In contrast mitigont ei l'attaschadadad dil mattet agl art musical. El aulza la morala, il spért e l'olma sur tut la calamitad dil pign. Mo ei igl effect gronds avunda per s'opponer cun success allas undas burasclusas dil temps? L'emprema experienza dil giuven cun in stupid mazzament ei schi ferma, ch'ils pli nobels tuns musicals tontschan per il mument buc per disfar la sgarschur. —

*

Il giuvnet ha en plirs risguards ina greva posiziun en famiglia. In bionton dell'educaziun ed istruzziun tendescha al rapid avanzament exteriur digl affon: visetas en aulta societad, per part dubiusa, representaziuns, tonscher la toppa ad amitgs e sabiuts. Magliar e beiber bein, viver sur las relaziuns, pli per pareta che per valeta, sestorscha alla voluntad dil ferm en tiara, als regents ed invasurs illegitims clamai dals traditurs. Quei ein ils ideals dils biars dils carschi, pleins de speronza e tementai. Il giuven mattet resta en siu patertgar e demenar isolaus e persuls, denton statteivels e nunballucheivels. Beinduras tucc'ei de ceder als geniturs, era a camonds che van encunter il pègl. Sche la mumma ha buca l'autoritad sufficienta, vegn il bab allarmaus. Mo il mument che las pretensiuns survargan la mesira e las forzas de resistenza digl affon, anfla il giuven mieds de sedefender cun success. Con lunsch che l'obedientscha enviars ils geniturs ha de tonscher, ei grev de decider.

*

Sche il preziau lectur less far la breigia de cattar il liug dil schabetg discrets all'entschatta della historia, lu stuess el tgamunar siu vehichel 900 km enviars igl orient en in marcau de prest in milliun. All'entschatta d'in dils biars vials datier dil grond teater anflasse el sco en tons auters loghens ina inscripziun murala all'altezia d'ina persuna. In cert di digl onn, durent la stad, vegn l'inscripziun e siu contuorn ornaus cun flurs. Quei aspect che serepeta mintg'onni puspei, ha cudizzau il sribent de questas lingias adina puspei d'intervegnir il perco e pertgei de questa manifestaziun memoriala. Damondas referentas ein restadas 10 onns vanas. Settractav'ei d'in partisan, d'in communist, d'in reaccionari terraus dalla polizia, ni d'auters assassins? Forsa vendetgas personalas? Tgi vess saviu dar risposta? Pievels che han pituu largias en mintg'atgna famiglia, d'ina vart e da l'autra, savens innocentamein, entras denunziaziuns e tgisas

perfidas, selain mo vessamein semover a rispostas precisas. Per quei e per auters motivs restan certs fatgs e malfatgs adina el stgir e tschellau.

Ei dat era tier nus dis specials, nua ch'ins seregorda cun flurs ed en oraziun dils trapassai. Igl ei dis communeivels per tuts, per vivs e morts. — Tgi metta denton cheu ella cantunada mintg'onn puspei memorias? ... Ideologias? — partidas? — ni sentiments purmein humans? Tgi less decider, senza esser el cass de scuvierer il gries vel che cuarcla tut? Inscrizziuns e monuments de curdai el liug, enconuscha nies tschentaner sclariu en tuttas cantunadas dil mund. Senza dubi sentiments de respect e pietad! Mo era herox e bravuras en num de idiologias che vegnan glorificadas. E buca lunsch naven la crusch memoriala mislada en crap per in pauper disgraziu.

Il giuvnet de nossa historia ha tschaffau intuitivamein il malfatg giu sin via, en pur senn human, buca cugl intelletg che zeivra immediat e scaffescha differenzas, odi e cunterodi. Per el vai per la veta d'in carstgaun insumma, per ina creatira che s'auda al scaffider.

*

In auter mument! — *viulta enharmonica!* — Els ein — ni eran plitost — semnai per l'entira cultira entuorn, sper via, egl anghel d'in'embuortgadira: Ils *sontgets*, ni el lungatg della tiara: *poklonec* (poclonez), derivau da *pelegrin*, significond era *enclin*, *schenghetg*. Els ein segns ed accents d'attaschadadad religius-cristiana, che re-tegnan per in amen il pur, il viandont en oraziun; els vegnan adina puspei ornai cun matgs e flurs dalla cuminonza, da singuls.

Mo cun la vegnida d'in auter spért, cull'erecziun de monuments de herox dubius en grond diember, ein ils *sontgets* centenars, savens de fuorma artistica, vegni degradai e surschai all'indifferenza dictada, alla decadenza.

La cardientscha sa denton buca vegnir stinschentada ed extirpada, ed ils segns exteriurs ston cul temps puspei survegnir nova valur. Ei vegn adina a dar carstgauns curaschus, che nunditgont prighels, mantegnan memorias ed orneschan vinavon loghens sprezzai dals auters. Schegie ch'ils *sontgets* vegnevan savens profanai duront la notg da mauns malmunds, la damaun eran els puspei rugalai ed ornai danovamein. Pazienza, speranza sin megliers temps, dai da surengiu, portan nunspetgadamein migliur. Ed oz vegnan ils medems edifecis sacralis registrai e renovai. Ils motivs pon esser de tempra profana, dil manteniment artistic. Mo avon han bunis elements stuiu penetrar cul spért grossas preits d'ignoranza e tschoccadad.

Ils extremists, el bien sco el schliet, s'exponan e vegnan baul ni tard tratgs tras il tschariesch, pli che ils mesauns e tievis. Lur ovras vegnan adina puspei taxadas ed interpretadas danovamein, savens en moda subjectiva, migeivla u radicala, mintgamai variadas secund las ideas ballantschontas e dominontas dil temps momentan, savens cun argumentaziun sfurzada, nunsincera, sfalsificada. — Monuments vegnan eregi e puspei derschi! Quei ei il cuors dil mund. In Monument, quel della giustia absoluta eregius dal tutsavider e derschader suprem, resta intact, era sche derschius e cupitgaus traso puspei en adolatria dal carstgaun.

Per nossa historia *Sogn Silvester notg* e siu protagonist, prevalan sentiments humans e la giustia, sligiai da tutta malignadad e garmaschia.